

Debat

Kritikerens ulvetime

En varm sommer, foran en bogsæson, fandt Tom Kristensen på at skrive et meget læst og meget citeret essay om forskellen på »kritikere« og »anmeldere«, og da han selv var forfatter og digter og selv skrev til et dagblad, så tilstod han på sin åndfulde måde, som altid var farlig, at han selvfølgelig var »anmelder«. Peter Schepelern har skrevet om den samme problematik i sit essay om »kritikere, anmeldere og analytikere« og skønt det ville være interessant at høre om hans egne drømme, erfaringer og fremtidsvisioner, så skriver han mest om andre, altså i modsætning til Tom Kristensen, som han også citerer forkert. Det kommer af, at Peter Schepelern har inddelt filmkritikere i to grupper: specialisterne og publikums-repræsentanterne, hvilket svarer til Tom Kristensens »kritikere« og »anmeldere«, og om de sidste skriver Schepelern: »Den kritiker-attitude, som kan kaldes for den publikums-repræsenterende, er altså ikke præget (og tynget) af referencer til (formodet) sagkundskab, men tilstræber at være sammenfaldende med holdningen hos det stort set forudsætningsløse publikum. Det betyder også, at man ikke forventer, at anmelderen kommer med konkrete oplysninger, som er mere korrekte end almindelig journalistisk praksis foreskriver«.

Man kan således dampe synspunktet ned til, at en anmelder og en avislæser begge er idioter! Det er et fattigt synspunkt, og jeg ved, at det var heller ikke det, Tom Kristensen mente. For at underbygge sit synspunkt har Peter Schepelern taget en af mine anmeldelser, af Ingmar Bergmans »Ulvetimen«, og ved en rask beklipping fået den til at fremtræde som et lallende eksempel på anmelderi, det publikums-repræsenterende. Baggrunden for anmeldelsen af

»Ulvetimen« er slet ikke uinteressant. Efter i nogle år at have sparket til Bergmans film (bl. a. i en kronik-anmeldelse: »Farvel Ingmar Bergman!«) var det den første positive anmeldelse, jeg skrev, og den var temmelig indforstået af indlysende grunde: jeg havde fulgt hans arbejde fra begyndelsen, slået et slag for ham i Danmark, da han endnu var ret ukendt og slet ikke accepteret, set hans teaterforestillinger i Stockholm og Malmø og besøgt ham i Malmø.

I anmeldelsen var der derfor først en henvisning til hans film fra »Sommernattens smil« og frem til »Ulvetimen«, som efter min mening genoptog tråden fra ungdomsfilmene og det skrev jeg. Der var en sammenligning mellem Dreyers og Fellinis stejlhed og Bergmans for-tænkthed i de senere film. Og så kom referatet af handlingen, hvori den helt personlige analyse bør gemme sig. Det er ikke så afgørende, om man her dækker instruktørens nøjagtige mening, for når en film forlader værkstedet, er den overladt til de indtryk, den gør på en hvilkensomhelst tilskuer. Jeg skrev bl. a.: »Filmen er ikke »klar«. Det er et billedsyn af en tilstand: kunstneren, der resignerer og af træthed begynder at få medlidenhed med sig selv. Naturligvis forstår Alma ikke det. Hun skal ikke forstå det. Hvis denne maler er færdig, så er han færdig. Det er kunstnerens lod at være en »vare«, som kasseres, når den ikke kan bruges mere«.

Af nysgerrighed slog jeg op i »Bergman om Bergman«, som er en knivskarp, kontroversiel filmbog og som udkom to år efter min anmeldelse af »Ulvetimen«, for at se, om jeg udover det personlige synspunkt også havde ramt noget af det, som Bergman virkelig havde lagt i filmen. Bortset fra, at jeg havde set rigtigt med hensyn til hans religiøse periode, så falder der også, i det samme afsnit om »Ulvetimen«, følgende bemærkning fra Bergman: »Man taler om kunstneren som en udvalgt. Jeg tror, han anvender det udtryk med citations-tegn omkring. Jeg ved ihvertfald, at da jeg skrev det, så mente jeg noget pinefuldt. Der foregår noget, som man ikke kan gøre noget ved. Man forsøger så at transponere det hele ind i professionelle former. Den kunstneriske virksomhed er jo også et levebrød. Min indstilling til kunststudierne er, at jeg laver brugsartikler. Og så længe man kan lave noget til noget mere, er det morsomt. Men jeg arbejder ikke »sub specie aeternitatis« (under evighedens synsvinkel).

Overskriften til min anmeldelse af »Ulvetimen« var »Den sidste kærlighed er ond«. Nummer et: jeg mener ikke, at man i hver anmeldelse skal blære sig med alt det, som man ved. Nummer to: man skal bruge sine personlige erfaringer, fordi publikum er ikke forudsætningsløse, og jo bedre og mere personligt man derfor formulerer sig i referatet, desto større diskussionsgrundlag er der

for læserne, og så ser de filmen! Nummer tre: også i det rent sproglige ligger der muligheder for at formulere sine meninger, eksempelvis er det heller ikke ligegyldigt, hvordan et billede eller et klip er i en film. Nummer fire: de fleste uoverensstemmelser mellem kritikere opstår ikke på grund af mere eller mindre viden, skønt viden er forudsætningen for al ordentlig kritik eller anmelderi, men på grund af forskellig livsholdning og forskellige livserfaringer.

Bent Grasten

8 mm

Set af
Jakob Stegelmann

For enhver seriøs film-samler må mindst én D. W. Griffith-film vel være obligatorisk. Også amatør-filmere vil hos Griffith kunne finde en række grundliggende og klassiske fortælleformer, og tilmeldte folk, der kun køber 8 mm-film til almindelig underholdning vil finde, at Griffiths film er velegnede. Men herhjemme er kun ganske få til salg, og de kommer alle fra en serie stumfilm-nedklipninger fra RKO i fyrrerne: »Flicker Flashbacks«. D. v. s. 4 minutters udgaver af originale 1-aktere samlet til små programmer – ret groft klippet, men dog altid bedre end ingenting. Filmene fås herhjemme på 120 m-underholdningsprogrammer fra det engelske firma Portland (import: Nordfilm) sammen med Chaplin-farcer og tegnefilm. De importeres ikke fast, men nu og da kan man være heldig at få fat i en Griffith-film. F. eks. indeholder programmet »The Good Old Days« en version af »A Cry For Help«, »Hollywood Laughter Makers« rummer »The Lonely Villa«, »Film Fun« har fire minutter fra »The Lonedale Operator« og endelig indeholder »Movie Memoires« en forkortet version af »The Girl and Her Trust«.

Men vil man eje 'the real thing', uforkortede Griffith kort- og lang-film må man ty til udlandet. Det engelske marked, der først og fremmest er tiltrækkende på grund af pundets lave kurs,